

ασυμβατοτήτων» και η ενέργεια που περι- κλείει έρχεται να συμπεριλάβει και τις «εθνοτικές» ταυτότητες των Βαλκανίων. Αυτό που ενδιαφέρει τους συγγραφείς είναι να δείξουν πώς η μουσική πράξη των οργάνων λειτουργεί ως καταλύτης των «εθνοτικών» ταυτοτήτων στην ελληνική Μακεδονία (όπου συνυπάρχουν, μεταξύ άλλων, ντόπιοι Σλαβόφωνοι, Βλάχοι, πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία και τον Πόντο, Σαρακατσάνοι), συνδέοντας μεταξύ τους τις όποιες διακριτές «εθνοτικές» ταυτότη- τες σε ένα σύνθετο μίγμα διαστρωματωμέ- νων ταυτοτήτων, που δεν απομακρύνει αλλά φέρνει κοντά τους ανθρώπους. Με αυτόν τον τρόπο, τα (μουσικά) όργανα της Τζουμαγιάς γίνονται τα όργανα-εργαλεία μιας κοινωνικής συνύπαρξης που προωθεί- ται από τα κάτω, κατά την οποία οι κάθε είδους ασυμβατότητες (γλώσσας, κοινωνι- κής τάξης, προέλευσης, εθίμων, κλπ.) παραδίδονται στην κοινωνικο-εκφραστική δύναμη της μουσικής για να μετασχηματι- στούν σε ένα σύνθετο πλέγμα μουσικών και εκφραστικών «συμμετοχικών ασυμβα- τοτήτων», το οποίο εν συνεχεία ανανοημα- τοδοτεί, στο δημόσιο χώρο της συλλογι- κής έκφρασης, τα όποια διακριτά «εθνοτι- κά» χαρακτηριστικά. Πρόκειται για μια πολιτισμική πρακτική συνύπαρξης, η οποία δεν καταργεί τη διακριτότητα των «εθνοτι- κών» ιδιαιτεροτήτων, αλλά τις φέρνει σε επαφή και συνομιλία μεταξύ τους.

Η σύγκριση με άλλες περιοχές των Βαλκανίων, στις οποίες οι «εθνοτικές» δια- φορές έχουν οδηγήσει συχνά σε έντονες αντιπαραθέσεις, ένοπλες συγκρούσεις, εκκαθαρίσεις και προσφυγιά, είναι ένα από τα πιο ενδιαφέροντα στοιχεία του βιβλίου. Οι μουσικές «συμμετοχικές ασυμβατότη- τες» δεν λειτούργησαν σε όλες τις περι-πτώσεις, στο Κόσοβο, την πρώην γιουγκο- σλαβική Μακεδονία, αλλά και τη Βουλγα- ρία, με τον ίδιο πάντα τρόπο. Οι «εθνοτι- κές» ταυτότητες, έντονα διακριτές ή πολυ- συλλεκτικές, αποκτούν διαφορετικό πολι- τικό περιεχόμενο και κοινωνική λειτουργία σε διαφορετικά ιστορικά συμφραζόμενα και δεν επιτρέπουν τις ίδιες πολιτισμικές αποκρίσεις παντού και πάντα. Παρόλο που οι συγγραφείς έχουν βαθιά συναίσθηση των αναλυτικών δυσκολιών που συνεπάγο- νται οι έννοιες του εθνοτισμού και της ταυ- τότητας, ακόμα και όταν με διάφορους τρόπους αμβλύνεται η μονο-πολιτισμική τους διάσταση, στις συγκρίσεις που κάνουν με άλλες περιοχές των Βαλκανίων χρησιμοποιούν τις ίδιες αυτές έννοιες για να αναφερθούν σε πολύ διαφορετικές μεταξύ τους ιστορικές συγκυρίες. Έτσι, η ελληνική εκδοχή της «εθνοτικής» συνύ-

παρξης, όπως διαμεσολαβείται από τα όργανα της Τζουμαγιάς, παρουσιάζεται ως μια ελκυστική εναλλακτική λύση των ίδιων κατά βάση «εθνοτικών» προβλημάτων της ευρύτερης περιοχής. Εδώ, ωστόσο, τίθε- νται πολύ σοβαρά ζητήματα ιστορικής πλαισίωσης και οριοθέτησης των αναλυτι- κών όρων, τα οποία δεν προσεγγίζονται πάντα με τον τρόπο που θα ήταν απαραί- τητος ώστε να αναδειχθούν οι σημαντικές διαφορές και η διαφορετική δυναμική των «εθνοτικών» ζητημάτων στις διάφορες χώρες και περιοχές των Βαλκανίων.

Παρά την τελευταία αυτή επιφύλαξη, η προβληματική του βιβλίου για τη σύνδεση των μουσικών πρακτικών με τις «εθνοτι- κές» ταυτότητες συνιστά μια ιδιαίτερα σημαντική και ανανεωτική συμβολή στην εθνομουσικολογική βιβλιογραφία για την Ελλάδα. Παρόλο που οι ιστορικές και ανθρωπολογικές μελέτες για τα έθνη και την κατασκευή των ταυτοτήτων στα Βαλκά- νια έχουν αποδιαρθρώσει καθοριστικά τον εθνικιστικό λόγο στα αντίστοιχα αντικείμε- να, δυστυχώς δεν συμβαίνει κάτι ανάλογο στο χώρο της εθνομουσικολογίας και της μουσικής λαογραφίας, όπου η ερευνητική πρακτική παραμένει σε ένα μεγάλο βαθμό προσκολλημένη σε εθνικιστικούς μύθους και μονο-πολιτισμικές προσεγγίσεις της ταυτότητας, αλλά και στην έννοια της αυθεντικότητας. Απ' αυτή την άποψη, η μελέτη αυτή δείχνει το δρόμο προς μια ερευνητική κατεύθυνση που θα αναδεικνύ- ει τις διαπολιτισμικές επαφές, ανταλλαγές και συνάψεις στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων και της Ανατολικής Μεσογείου, καθώς και τη δυναμική της διαρκούς ανα- νέωσης των μουσικών επιτελέσεων.

Για το βιβλίο

Δημήτρης Α. Σωτηρόπουλος, *Κράτος και μεταρρύθμιση στη σύγχρονη Νότια Ευρώπη: Ελλάδα-Ισπανία-Ιταλία-Πορτογαλία*, εκδόσεις Ποταμός, Αθήνα 2007.

Δημήτρης Μπουρίκος

Το νέο συγγραφικό εγχείρημα του Δημή- τρη Α. Σωτηρόπουλου¹ αποτελεί μια αξιό- λογη συμβολή στη συγκριτική πολιτική επι- στήμη, και ειδικότερα στη συγκριτική ανά- λυση των κρατικών μηχανισμών και της διαδικασίας μεταρρύθμισής τους. Η προ- στιθέμενη αξία του συγκεκριμένου βιβλίου μπορεί να εκτιμηθεί σε τρία επίπεδα: στο καθαρά μεθοδολογικό επίπεδο που αφορά την υιοθέτηση της συγκριτικής προσέγγι- σης για την ανάδειξη των θεωρητικών υπο- θέσεων εργασίας και την εξέταση των εμπειρικών στοιχείων, στο επίπεδο της άντλησης καλών πρακτικών για την προώ- θηση των μεταρρυθμίσεων και, στο επίπε- δο της άμυνας έναντι των επιθέσεων που δέχονται έννοιες και αξίες, όπως «δημό- σιο-κοινωνικό συμφέρον».²

Η επιχειρηματολογία του συγγραφέα βασίζεται στην ιστορική-θεσμική προσέγ- γιση και τη χρήση της συγκριτικής μεθό- δου με σκοπό την εξέταση ποικίλων εμπει- ρικών δεδομένων (κυρίως δεδομένων από περιφερειακούς και διεθνείς οργανισμούς, όπως ο ΟΟΣΑ) και την εξέταση εγκυρότη- τας της «κυρίαρχης» άποψης για τον ελλη- νικό δημόσιο τομέα («στερεότυπα»). Η επιλογή της ιστορικής-θεσμικής προσέγγι- σης αναδεικνύει την ύπαρξη «μονοπατιών εξάρτησης» στη δημιουργία και εξέλιξη των δημόσιων θεσμών στην Ελλάδα, βασι-

* Ο Δημήτρης Μπουρίκος είναι Πολιτικός Επι- στήμονας-Κοινωνικός Λειτουργός, Επιστημονι- κός Συνεργάτης του Εργαστηρίου Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής, Πανεπιστήμιο Αθη- νών.

(dbourikos@pspa.uoa.gr).

κές εξηγητικές προτάσεις για τις παρατηρούμενες θεσμικές αδράνεις και αντιμετωπίζει τους θεσμούς ως μέρη μιας εξελισσόμενης ιστορίας, ως ένα πεδίο σύγκρουσης και διαμαχών για την εξουσία, με κερδισμένους και χαμένους.

Η συγκριτική παρουσίαση μεταβλητών των κρατικών μηχανισμών (τόσο στο μεσογειακό πρότυπο όσο και σε σύγκριση με άλλα ευρωπαϊκά κράτη) αναδεικνύει την ύπαρξη στερεοτύπων. Το στερεότυπο της πιο διεφθαρμένης και αναποτελεσματικής διοίκησης, καθώς και του υπερμεγέθους κράτους εξετάζεται εμπειρικά στη βάση συγκριτικών στοιχείων για τη δημόσια απασχόληση, τα φορολογικά έσοδα και την αντίληψη ύπαρξης διαφθοράς.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που παρουσιάζει ο συγγραφέας, η δημόσια απασχόληση στην Ελλάδα (δείκτης: ποσοστό προσωπικού του δημοσίου στο σύνολο του ενεργού πληθυσμού) και συνολικά στη Νότια Ευρώπη (Ιταλία-Ισπανία-Πορτογαλία) δεν αποκλίνει από το μέσο όρο των χωρών της Δυτικής Ευρώπης, ενώ είναι σαφώς πιο περιορισμένη σε σχέση με τις χώρες της Βόρειας Ευρώπης.

Ο σχετικός δείκτης στην Ελλάδα ήταν στο 21,3% το 2000 έναντι 20,2 στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης και 32,5% της Βόρειας Ευρώπης. Η εξέταση και άλλου δείκτη αποτελεσματικότητας του κράτους, όπως η επιβολή άμεσων φόρων στο ατομικό εισόδημα φυσικών προσώπων επίσης δεν «υπακούει» στο γενικό πρότυπο περί κράτους-Λεβιάθαν. Συγκεκριμένα, τα κράτη της Νότιας Ευρώπης (συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας) «...δεν δίνουν έμφαση στη συλλογή άμεσων φόρων, οι οποίοι είναι προοδευτικοί...αλλά επιβάλλουν έμμεσους φόρους οι οποίοι από τη φύση τους είναι αρνητικά προοδευτικοί...Με άλλα λόγια, τα κράτη της Νότιας Ευρώπης αποφεύγουν συστηματικά τη φορολόγηση προσωπικού εισοδήματος σε υψηλό ποσοστό. Οι ομάδες που έχουν υψηλότερο εισόδημα, όπως οι επιχειρηματίες και οι ελεύθεροι επαγγελματίες, ευνοούνται πολύ περισσότερο στη Νότια παρά στη Βόρεια ή τη Δυτική Ευρώπη...». Αυτή η ποιοτική διάσταση της δημόσιας παρέμβασης που με σαφήνεια αναδεικνύεται στο παρόν βιβλίο, συχνά «αγνοείται» στη δημόσια συζήτηση για την αποτελεσματικότητα του κράτους, ενώ η εξέταση της πλευράς των δαπανών συνήθως δεν συνοδεύεται από τη μελέτη της πλευράς των εσόδων.³

Όσον αφορά το στερεότυπο για το διεφθαρμένο κράτος στη Νότια Ευρώπη, η εξέταση του Δείκτη Αντίληψης της Διαφθοράς (έρευνα Διεθνούς Διαφάνειας) αποδεικνύει ότι δεν υπάρχει αδιάφθορο κρά-

τος, απλώς ο βαθμός και η ένταση των φαινομένων διαφθοράς διαφέρουν, ενώ καταγράφεται και θετική τάση στις χώρες της Νότιας Ευρώπης την περίοδο 1995-2005 (μειώνεται ο δείκτης διαφθοράς). Η εξέταση ποιοτικών στοιχείων της διαφθοράς-διάκριση «μεγάλης»/συστηματικής διαφθοράς των ελίτ και «μικρής»/διαφθοράς των χαμηλόβαθμων δεν μπορεί να τεκμηριώσει απόκλιση των κρατών της Νότιας Ευρώπης όσον αφορά τη «μεγάλη» διαφθορά, ενώ φαίνεται πιο πιθανή η ύπαρξη εκτεταμένης διαφθοράς μεταξύ των χαμηλόβαθμων υπαλλήλων. «...Τα φαινόμενα αναποτελεσματικότητας και διαφθοράς μάλλον αφορούν την ύπαρξη γενικά των μεγάλων οργανώσεων και οργανισμών, ανεξαρτήτως αν είναι δημόσιου ή ιδιωτικού χαρακτήρα...». Ωστόσο, υποστηρίζεται ότι η σύγκριση επιμέρους τομέων του κράτους, όπως το σύστημα κοινωνικής προστασίας, είναι όντως αποκαλυπτική της ύπαρξης μεγαλύτερης αναποτελεσματικότητας στη Νότια Ευρώπη (ιδιαίτερα στην Ελλάδα), έναντι των λοιπών ευρωπαϊκών κρατών, αφού η παρέμβαση των κοινωνικών δαπανών (και παρά τη σύγκλισή τους με το μέσο ευρωπαϊκό όρο) μειώνουν ελάχιστα το ποσοστό φτώχειας στον πληθυσμό.

Οι παραπάνω παρατηρήσεις και αναλυτικές οπτικές του συγγραφέα είναι ιδιαίτερα χρήσιμες στην αποκωδικοποίηση των ιδεολογικών «όπλων» στη διαπάλη για την «επιβαλλόμενη» απόσυρση του κράτους από την παραγωγή, διανομή ή και εγγύηση διαφόρων αγαθών (πχ., κοινωνική ασφάλιση, πρόνοια, εκπαίδευση). Τα στερεότυπα «εκμεταλλεύονται» μερικές όψεις των φαινομένων, χρησιμοποιούν την απλούστευση και τη γενίκευση, την απόδοση οργανωτικών χαρακτηριστικών και ιδιοτήτων σε «φυσικές» διαδικασίες προκειμένου να «μεταδίδονται με τόση συνέπεια και αυθεντικότητα σε κάθε γενιά, από το γονιό στο παιδί, ώστε να μοιάζει σχεδόν σαν βιολογικό γεγονός...».⁴ Τα στερεότυπα, με αυτό τον τρόπο, αποσπούν τη δική τους ξεχωριστή και διακριτή «ορθολογικότητα», δηλαδή τη δύναμη να επιβάλλονται όχι αναγόμενα στην εγκυρότητα άλλων προτάσεων και εμπειρικών αποδείξεων αλλά στην «εγγενή» συμβολική αξία τους.⁵

Ο λόγος και η διαπάλη γύρω από το δημόσιο τομέα στην Ελλάδα και τη μεταρρύθμισή του βρίθκει στερεοτύπων και «εγγενών ορθολογικοτήτων» που τείνουν να επιβληθούν ως «πραγματικότητες». Τα στερεότυπα των «μη παραγωγικών», «μη αποτελεσματικών» και «σπάταλων» δημόσιων υπηρεσιών σε συνδυασμό με στερεότυπα για το ίδιο το προσωπικό των δημό-

σιων υπηρεσιών («τεμπέληδες», «κατεργάριδες», «διεφθαρμένοι») δεν αποτελούν εκφάνσεις μιας ουδέτερης κριτικής, αλλά, όπως υποστηρίζει και ο Δ. Α. Σωτηρόπουλος για τις επικρίσεις σχετικά με την αναποτελεσματικότητα, «...αποτελούν μέρος της νεοφιλελεύθερης επίθεσης στον τρόπο οργάνωσης των δημόσιων υπηρεσιών...Υπάρχει, δηλαδή, ένα ιδεολογικό στοιχείο στην έμφαση που δίδεται στην αναποτελεσματικότητα...».

Η ύπαρξη και η επιρροή των αρνητικών στερεοτύπων για τις δημόσιες υπηρεσίες πολλές φορές παρουσιάζονται και στο πλαίσιο της διάκρισης «κακού δημοσίου» και «καλού ιδιωτικού τομέα». Σε αυτό το πλαίσιο, οι δημόσιοι υπάλληλοι θεωρούνται λιγότερο παραγωγικοί, λιγότερο αποδοτικοί, λιγότερο υπεύθυνοι και περισσότερο ευνοημένοι μισθολογικά και ασφαλιστικά. Θεωρείται μάλιστα ότι οι ιδιωτικοποιήσεις αποτελούν την κατάλληλη θεραπεία των παθογόνων καταστάσεων του δημόσιου τομέα.

Ωστόσο, πρόσφατη έρευνα του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου Δημόσιας Διοίκησης⁶ αποδεικνύει ότι το στερεότυπο των «άκαμπτων», «δύσκολα παρακινούμενων», «μη αποδοτικών» και «αργόσχολων» δημόσιων υπαλλήλων δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα των δημοσίων διοικήσεων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Υποστηρίζεται ακόμα ότι οι δημόσιοι οργανισμοί τα καταφέρνουν πολύ καλύτερα έναντι των ιδιωτικών σε θέματα σεβασμού, μη διακρίσεων, αξιοπρέπειας στην εργασία, ισότητας, συμμετοχή του προσωπικού στη διοίκηση, πληροφόρηση του προσωπικού. Η σημασία αυτών των στοιχείων είναι εξίσου αποδεκτή με τη συμβολή της παραγωγής οικονομικού πλούτου από τον ιδιωτικό τομέα, δεδομένου ότι η κοινωνική συνοχή και ευημερία εξαρτάται και από μεταβλητές, όπως η συμμετοχικότητα, η ενσωμάτωση ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού στις διαδικασίες λήψης και υλοποίησης αποφάσεων, η ενίσχυση της κοινωνικής ιδιότητας των πολιτών, κ.ά. Αλλά ακόμα και αν περιοριστούμε στην οικονομική πλευρά, το Δημόσιο (ή ακριβέστερα κάποιοι δημόσιοι οργανισμοί) «...αποτελούν πραγματικό χρυσάφι, πολλές φορές ανεπεξέργαστο...».⁷

Η εξέταση των επιτυχημένων και αποτυχημένων διοικητικών μεταρρυθμίσεων στην Ελλάδα (συγκριτικά με τις άλλες χώρες της Νότιας Ευρώπης) συναρτάται, σύμφωνα με τον συγγραφέα, με την ιστορική τροχιά της χώρας και τις πελατειακές σχέσεις ως νοοτροπία και αρχή οργάνωσης της κοινωνίας. «...Οι πελατειακές σχέ-

σεις δεν είναι εγγενές φυλετικό, φατριακό ή τοπικό χαρακτηριστικό των Νοτιοευρωπαίων. Οι ρίζες του φαινομένου είναι ιστορικές και η διατήρησή του έχει να κάνει με τις συγκεκριμένες οικονομικές και πολιτικές λειτουργίες που έχει υπηρετήσει...». Οι όποιες επιτυχημένες μεταρρυθμίσεις (π.χ., «νόμος Πεπονή» για το σύστημα προσλήψεων στο δημόσιο) συσχετίζονται με τα λεγόμενα «παράθυρα ευκαιρίας», προϋποθέσεις των οποίων είναι: η μη επιρροή των πολιτικών ηγετών από το πολιτικό κόστος, η «αποκομματικοποίηση» του υπό μεταρρύθμιση ζητήματος, σταθερός προσανατολισμός της κυβέρνησης προς το στόχο, ύπαρξη λεπτομερούς σχεδίου δράσης, η προώθηση σταδιακών αλλαγών έναντι σφαιρικών αλλαγών, επιδίωξη συναινέσεων και συμμαχιών εντός της διοίκησης, εξασφάλιση κοινωνικής συναίνεσης, κατάλληλο πολιτικό «κλίμα» και ισχυρές εξωτερικές πιέσεις ή ερεθίσματα.

Θα προσθέταμε ότι η ύπαρξη των προϋποθέσεων διοικητικών μεταρρυθμίσεων δεν είναι αξιακά ουδέτερη ενώ δεν απαντά και στην ποιότητα της μεταρρύθμισης, δηλαδή στο σκοπό, τις αρχές και το περιεχόμενο των μεταρρυθμίσεων. Στο παράδειγμα της κοινωνικής ασφάλισης λόγου χάρη, η ύπαρξη «παραθύρων ευκαιρίας» δεν σημαίνει τίποτα για την ποιότητα των μεταρρυθμίσεων, δηλαδή για το περιεχόμενο των αλλαγών. Οι αλλαγές δεν είναι προκαθορισμένα θετικές ή αρνητικές, εξαρτώνται από το αξιακό φορτίο που υπηρετούν, ενώ σημαντικός παράγοντας ενίσχυσης ή αποδυνάμωσης των όποιων μεταρρυθμίσεων φαίνεται να είναι το «κεφάλαιο εμπιστοσύνης και συνέπειας» των μεταρρυθμιστών. Αρκετές φορές μάλιστα, η έλλειψη αξιοπιστίας/«κεφαλαίου εμπιστοσύνης» είναι επαρκής παράγοντας για την «υπονόμευση» μεταρρυθμιστικών προσπαθειών. Είναι χαρακτηριστικό ότι την ίδια ώρα που προωθείται «αναμόρφωση» του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης της χώρας μέσω ενοποιήσεων επιμέρους ταμείων και «αυστηροποίησης» των όρων συνταξιοδότησης (π.χ., αποτροπή πρόωγων συνταξιοδοτήσεων),⁸ προωθούνται και συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις προς την αντίθετη κατεύθυνση για ορισμένους επαγγελματικούς κλάδους.⁹

Σημαντική επίσης είναι η διάσταση της αλλαγής παραδείγματος όσον αφορά την κοινωνική ιδιότητα του πολίτη. Το γενικό στερεότυπο της αναποτελεσματικότητας χρησιμοποιείται όχι για τη βελτίωση των μεθόδων παρέμβασης συγκεκριμένων υπηρεσιών και οργανισμών, αλλά για τη νομιμοποίηση νέων θεσμών που συνιστούν

μετάβαση από την κοινωνική ιδιότητα του πολίτη (πρόσβαση σε κοινωνικά δικαιώματα) στην ιδιότητα του πολίτη ως επιλέξιμου για πρόσβαση σε κοινωνικά προγράμματα. Ο «αφανής» αυτός μετασχηματισμός της κοινωνικής ιδιότητας του πολίτη αποκρυσταλλώνεται στην ολοένα και ευρύτερη «εξουσία» του πολιτικού/κομματικού συστήματος στην απονομή δικαιωμάτων πρόσβασης σε κοινωνικές παροχές στη βάση κριτηρίων επιλεξιμότητας (εκ των πραγμάτων ρευστά και ευάλωτα σε κατ'οικονομία ρυθμίσεις) και όχι γενικών και καθολικών κριτηρίων δικαιωμάτων. Χαρακτηριστικό προς τούτο είναι ότι η Ελλάδα αποτελεί τη μόνη χώρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 που δεν διαθέτει ένα γενικό πρόγραμμα ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος.¹⁰

Οι παρατηρούμενες εξελίξεις συνηγορούν υπέρ της άποψης ότι η όποια μεταρρύθμιση στο πεδίο της κοινωνικής αλληλεγγύης και πρόνοιας ενδυναμώνει τη διακριτική ευχέρεια των κυβερνώντων να ασκούν «πελατειακή πολιτική» εις βάρος καθολικών και οριζόντιων αρχών που ενδυναμώνουν την έννοια και την αξία του πολίτη.¹¹ Με αυτό τον τρόπο παραγνωρίζεται η συμβολή της κοινωνικής ιδιότητας του πολίτη στην ποιότητα της δημοκρατίας με αποτέλεσμα όχι μόνο την ανεπαρκή κάλυψη κοινωνικών αναγκών αλλά και την υποβάθμιση της ποιότητας της δημοκρατίας (π.χ., οι επιμεριστικοί και κατ'οικονομία ορισμοί των επιλέξιμων πολιτών ή και περιοχών που θα λαμβάνουν παροχές και στήριξη ενισχύει ακόμα περισσότερο τις πελατειακές σχέσεις και την κουλτούρα εξάρτησης μεταξύ πατρώνων και «ευνοούμενων»¹²).

Το παράδειγμα των μεταρρυθμίσεων στην κοινωνική ασφάλιση αλλά και οι γενικότερες παρατηρήσεις για τα δομικά προβλήματα της δημόσιας διοίκησης στη βάση του ιστορικού «μονοπατιού εξάρτησης» μας οδηγούν να μετατοπίσουμε την αναλυτική ματιά μας από τη δημόσια διοίκηση στο πολιτικό σύστημα. Όπως εύστοχα θέτει τον προβληματισμό σχετική έρευνα για το αμερικανικό παράδειγμα,¹³ ο ισχυρισμός ότι η λειτουργία της δημόσιας διοίκησης ευθύνεται για την υπονόμευση της εμπιστοσύνης στην επίλυση των προβλημάτων είναι λαθεμένος (θα λέγαμε και παραπλανητικός). Εάν το ελληνικό σύστημα διακυβέρνησης παράγει πολυπλοκότητες, αντιφατικότητες, ακαμψίες, αναποτελεσματικά και σπάταλα προγράμματα δημόσιας παρέμβασης, αυτό αποτελεί προϊόν του πολιτικού (και κομματικού) συστήματος και όχι των δημόσιων υπηρε-

σιών. Η ιστορική τροχιά εξέλιξης του ελληνικού κράτους, όπως συγκριτικά την παρουσιάζει και την αναλύει ο Δ. Α. Σωτηρόπουλος, καταδεικνύει, σύμφωνα με την άποψή μας, ότι οποιαδήποτε αλλαγή και διοικητική μεταρρύθμιση απαιτεί αλλαγή και μεταρρύθμιση των κομμάτων και του πολιτικού συστήματος. Διέρχεται άραγε η χώρα μας περίοδο προπαρασκευής αλλαγών στο κομματικό και πολιτικό σύστημα; Εάν ναι, τότε ίσως πράγματι ανοιχθεί ένα νέο «παράθυρο ευκαιρίας» διοικητικών μεταρρυθμίσεων. Μένει να δούμε το περιεχόμενο των μεταρρυθμίσεων και το αξιακό φορτίο τους.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- i Βλέπε μεταξύ των παλαιότερων δημοσιεύσεων του: *Η κορυφή του πελατειακού κράτους* (Ποταμός, Αθήνα 2001, *Η άγνωστη κοινωνία πολιτών* (επιμ., Ποταμός, Αθήνα 2001), *Ο Τρίτος Κόσμος* (μαζί με τους Α. Χουλιάρα, Σ. Ρούσσο και Π. Σκλιά, Παπαζήσης, Αθήνα 2005) και *The State and Democracy in the New Southern Europe* (επιμέλεια, μαζί με τους R. Gunther και N. Διαμαντούρο, Oxford University Press, Oxford 2006).
- ii Η επιλογή των τριών επιπέδων ανάλυσης στηρίζεται στην επιθυμία μας να συνδέσουμε την προβληματική του βιβλίου με την τρέχουσα επικαιρότητα του δημόσιου διαλόγου για την κοινωνική ασφάλιση.
- 1 Η πλευρά των εσόδων είναι απαραίτητη για την τεκμηρίωση οποιασδήποτε άποψης περί αποτελεσματικότητας και επίπτωσης των δημόσιων δαπανών. Είναι χαρακτηριστικό ότι στην εγχώρια ακαδημαϊκή και πολιτική συζήτηση για την αποτελεσματικότητα του κοινωνικού κράτους αγνοείται η διάσταση της σύνθεσης των πόρων. Συχνά διατυπώνεται η άποψη ότι το ελληνικό σύστημα κοινωνικής προστασίας είναι αναποτελεσματικό (λόγω μικρής επίπτωσης στη μείωση της φτώχειας και των ανισοτήτων), χωρίς όμως αυτό να συσχετίζεται με την περιορισμένη φορολογική επιβάρυνση του κεφαλαίου και των προσωπικών εισοδημάτων, την κυριαρχία των έμμεσων φόρων έναντι των άμεσων και την ύπαρξη εκατοντάδων «κοινωνικών πόρων» υπέρ τρίτων που επιβαρύνουν δυσανάλογα τους φτωχότερους.
- 2 Βλέπε σχετικά για τα στερεότυπα, τη δύναμή τους και τις λειτουργίες τους: Lippman W., *Κοινή Γνώμη*, Κάλβος, Αθήνα κ.χ., σ. 81-148.
- 3 Όπως εύστοχα παρατηρεί ο Lippman, ό.π., σ. 114, «...όταν ένα σύστημα στερεοτύπων είναι καλά προσαρμοσμένο, η προσοχή μας προσελκύεται στα γεγονότα εκείνα που το υποστηρίζουν και απομακρύνεται από εκείνα που το αντιμάχονται...».

- 4 Demmke C., "Are civil servants different because they are civil servants?" European Institute of Public Administration, Luxembourg 2005.
- 5 Βλέπε σχετικά Δ. Β. Παπούλιας, *Χρυσάφι είναι το Δημόσιο. Ρητορεία και πραγματικότητα των μεταρρυθμίσεων*, Εστία, Αθήνα 2007, ιδιαίτερα σ. 129-228.
- 6 Αναφερόμαστε στο νομοσχέδιο με τίτλο «Διοικητική και Οργανωτική Μεταρρύθμιση του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης και λοιπές ασφαλιστικές διατάξεις» που κατατέθηκε στη Βουλή στις 6 Μαρτίου 2008.
- 7 Την ίδια στιγμή που προωθείται το νέο ασφαλιστικό νομοσχέδιο (βλέπε υποσημείωση viii), έχει κατατεθεί στη Βουλή από τις 12 Μαρτίου 2008 και το νομοσχέδιο με τίτλο «Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις για τους αποχωρούντες από την υπηρεσία δικαστικούς λειτουργούς». Σύμφωνα με το τελευταίο, «οι δικαστικοί λειτουργοί, οι οποίοι έχουν συμπληρώσει δεκατρία χρόνια δικαστικής υπηρεσίας και αποχωρούν μετά από αίτησή τους από την ενεργό υπηρεσία, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 3630/2008 (ΦΕΚ 4Α), αποκτούν δικαίωμα σύνταξης έστω και αν δεν έχουν συμπληρώσει το χρόνο υπηρεσίας που ορίζεται στο άρθρο 1 του Κώδικα Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων (πδ 169/2007, ΦΕΚ 210Α)...».
- 8 Α. Μπαλφούσια, Κ. Κώστη, «Ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα στην ΕΕ-15 και δυνατότητες εφαρμογής του στην Ελλάδα», *Εκθέσεις 50*, ΚΕΠΕ, Αθήνα 2007.
- 9 Οι παρατηρούμενες εξελίξεις αναφέρονται στην «αποσάρκωση» των Κοινωνικών Υπηρεσιών και των κατηγορικών κοινωνικών προγραμμάτων (στη βάση συγκεκριμένων κοινωνικών δικαιωμάτων) μέσω της δημιουργίας νέων θεσμών για την αντιμετώπιση κοινωνικών αναγκών. Οι νέοι αυτοί θεσμοί (Ταμείο Αντιμετώπισης Εκτάκτων Αναγκών-ΕΤΑΕΑ, Εθνικό Ταμείο Κοινωνικής Συνοχής-ΕΤΑΚΣ) αντιπροσωπεύουν συγκεκριμένες οργανωτικές, αξιακές και μεθοδολογικές αλλαγές: α) Οργανωτικά υπάγονται στο Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, ενισχύοντας έτσι τον συγκεντρωτισμό και την οικονομική εις βάρος της κοινωνικής στοχοθεσίας, β) Οι χρηματοδοτικοί πόροι τους εξαρτώνται από Υπουργικές Αποφάσεις και όχι από κοινωνικές ανάγκες συγκεκριμένων κατηγοριών δικαιούχων, γ) Ουσιαστικά δεν υπάρχουν εκ των προτέρων δικαιούχοι των προγραμμάτων αλλά επιλέξιμοι σύμφωνα με τα εκάστοτε κριτήρια που θεσπίζει ο Υπουργός Οικονομίας σε σύμπραξη με άλλους Υπουργούς (βλέπε χαρακτηριστικά ν. 3631/2008 για το ΕΤΑΚΣ και Πρακτικά Βουλής κατά τη ψήφιση του νόμου στις 8 και 9 Ιανουαρίου 2008).
- 10 Βλέπε σχετικά για την κοινωνική ιδιότητα του πολίτη, T. Marshall, T. Bottomore, *Ιδιότητα του πολίτη και κοινωνική τάξη*, Gutenberg, Αθήνα 2001. Για τη σύνδεση της ποιότητας της δημοκρατίας με την άσκηση κοινωνικής πολιτικής βλέπε ειδικά για τα κράτη της Νότιας Ευρώπης: M. Ferrera, "Democratization and Social Policy in Southern Europe: From expansion to 'recalibration'", στο Y. Bangura, εκδ., *Democracy and social policy*, Palgrave Macmillan, Hampshire 2007, σ. 90-113.
- 11 Aberbach J., Rockman B., *In the Web of Politics: Three Decades of the U.S. Federal Executive*, Brookings, Washington 2000, σ. 173-175.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ '06-'07

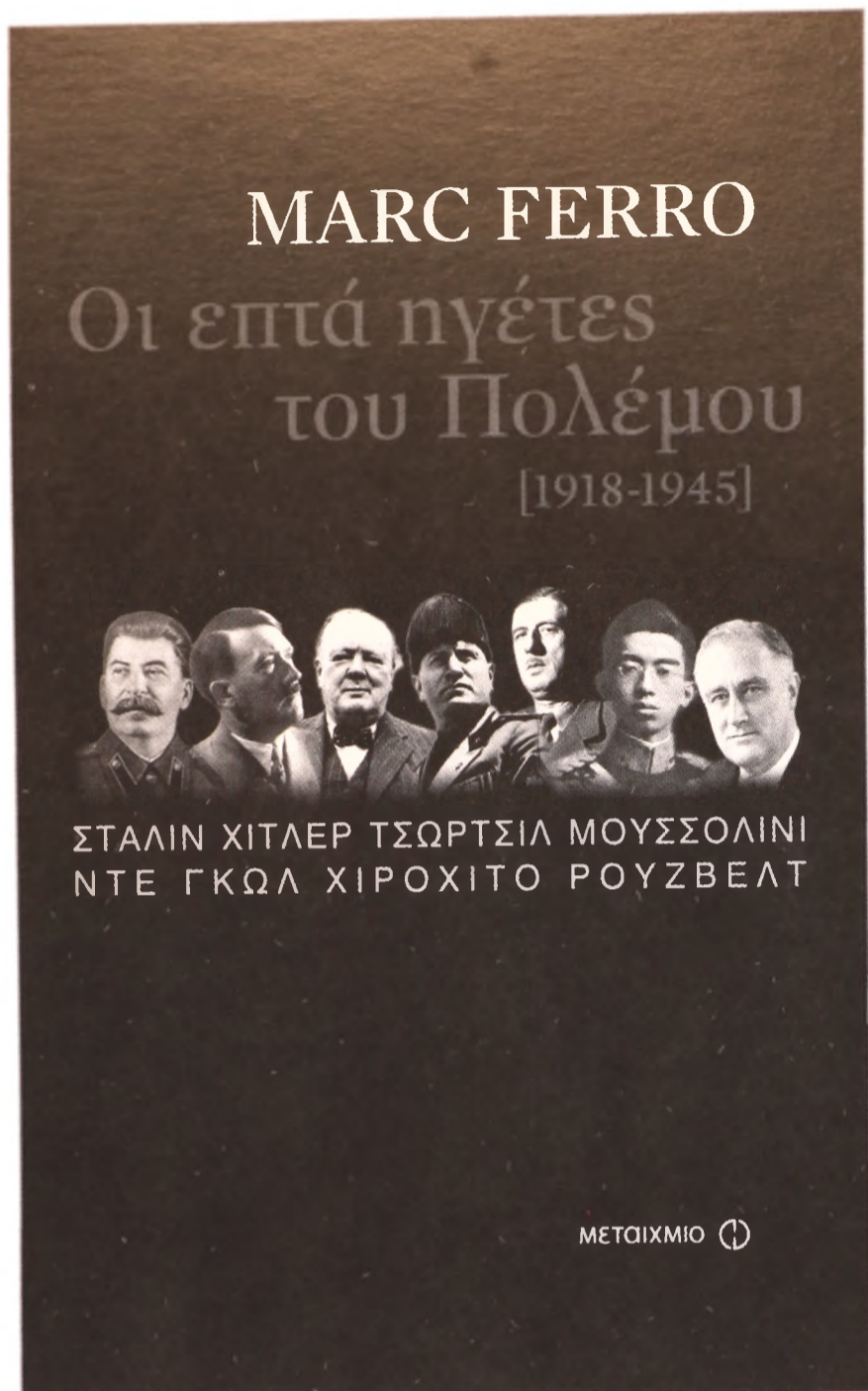
ΕΝΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΡΑΝΔΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

(επιμ. D. Connolly – Θ. Βαλκάνου) ■ Πορτραίτα μεταφραστών: Αχιλλέας Κυριακίδης (επιμ. Γ. Ζαχοπούλου) ■ Χ. Λ. Μπόρχες Οι [αγγλικές] μεταφράσεις του Ομήρου (μτφρ. Α. Κυριακίδης) ■ Δ. Ν. Μαρωνίτης Μεταφράζοντας *Ιλιάδα* ■ Μ. Φραγκόπουλος *Έπεα πτερόεντα* ■ Σ. Ιγγλέση Μαργέλλου Ταξίδι στην άκρη του Σελίν ■ Μ. Ρήγγου Μπέκετ, ο αμετάφραστος ■ C. Jacobs Η τραγωδία της μετάφρασης (μτφρ. Χ. Ράπτης) ■ Γ. Βέλτσος *Déjà vu* ■ J.-J. Rousseau *Λόγος περί επιστημών και τεχνών* (επιμ. Α. Στυλιανού) ■ F. Rastier *L'art de traduire* ■ Άδωνις - Αναλις Φιλία, χρόνος και φως (μτφρ. Μ. Πιμπλής) ■ Νεοελληνική λογοτεχνία σε μετάφραση (επιμ. Ο. Βαρών-Βασάρ): Γ. Βέλτσος, Γ. Βιζυηνός, Γ. Ιωάννου, Κ.Π. Καβάφης, Ν.-Ρ. Παπαγεωργίου, Η.Χ. Παπαδημητριάδης ■ Κ. Μισσοτάκη Μεταφράζοντας *Ερωτόκριτο in situ* ■ Robert Davreu Ερωτόκριση (μτφρ. Κ. Μπόμπας) ■ Δ. Καργιώτης Ποίηση και πράξη. *Άμιος* ■

ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΩΝ ■ ΣΧΟΛΙΑ

Marc Ferro
Οι επτά ηγέτες του Πολέμου
[1918-1945]

**Στάλιν, Χίτλερ, Τσώρτσιλ, Μουσσολίνι,
 Ντε Γκωλ, Χιροχίτο, Ρούζβελτ**

**Επτά αρχηγοί κρατών... Επτά Τιτάνες που στρέφονται
 ο ένας εναντίον του άλλου σε μια παγκόσμια σύρραξη...**

Μια νέα ματιά στην Ιστορία του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου

Ήρωες ή δυνάστες, κατακτητές ή υπερασπιστές, αφελείς ή δόλιοι, οι επτά ηγέτες του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου διαμόρφωσαν τον σημερινό κόσμο. Τον προσωπικό τους ρόλο καλύπτει ωστόσο πέπλο μυστηρίου. Για να φωτίσει τα γεγονότα που συνέβησαν μεταξύ 1918 και 1945, ο Marc Ferro εξετάζει τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο από την οπτική καθεμίας από αυτές τις προσωπικότητες και αντιπαραθέτει τις απόψεις τους. Βλέπουμε τους πρωταγωνιστές της Ιστορίας να αλληλοσπαράσσονται, να συμμαχούν και να προδίδουν ο ένας τον άλλο σε ένα παιχνίδι μίσους και σαγήνης που όρισε τις τύχες των λαών.

Περιλαμβάνει φωτογραφικό υλικό που δημοσιεύεται για πρώτη φορά.

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Σ Ε Ο Λ Α Τ Α Β Ι Β Λ Ι Ο Π Ω Λ Ε Ι Α

εκδόσεις ΠΟΛΙΣ

ΑΙΟΛΟΥ 33 • 105 51 • ΑΘΗΝΑ • Μετρό Μοναστηράκι • e-mail: polis@ath.forthnet.gr
Tel.: 210-36 43 382 • 210-36 17 993 • 210-36 39 344 • 210-33 15 746-7 • Fax: 210-36 36 501

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Πόλεμος και δικαιοσύνη

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

ΣΕΛΙΔΕΣ: 424

ΤΙΜΗ: 25

ISBN 978-960-435-182-4

9 789604 351824 >

Η βλάβη που προκαλεί ο πόλεμος στους ανθρώπους εκτείνεται πέρα από τις προφανείς καταστροφές του: τον πόνο, το θάνατο, τις υλικές καταστροφές, την υπονόμευση της λειτουργίας του φυσικού, κοινωνικού και ηθικού περιβάλλοντος. Ο πόλεμος αφαιρεί τον έλεγχο της ζωής από τους ίδιους τους ανθρώπους και τους εγκαταλείπει στην τυχαιότητα. Η βλάβη του πολέμου στον ηθικό ιστό της ανθρώπινης ζωής είναι πλέον επικίνδυνη, η πλέον προσβλητική. Είναι λοιπόν ποτέ δυνατόν να δικαιολογηθεί η πρόκληση μιας τέτοιας βλάβης; Κι αν πράγματι υπάρχουν δίκαιοι πόλεμοι πώς μπορούμε να αποφύγουμε την καταχρηστική τους επίκληση σε κάποιες περιπτώσεις - επίκληση που τόσο πολύ θυμίζει παπικές συνεγέρσεις σε σταυροφορικές εκστρατείες κατά απίστων;

Το ερώτημα δεν είναι ιδεαλιστικό, αλλά πολύ ρεαλιστικό. Η βία και η αδικία δεν θα εκλείψει, αλλά αντίθετα θα καταστεί ακόμα πιο ανέλεγκτη αν χαθεί η προοπτική της αλληλοσυγκράτησης στη βάση αρχών και κανόνων.

Η θεωρία του δικαίου πολέμου χρειάζεται συνεπώς ένα πολιτικό πλαίσιο για αναλάβει αυτό το βάρος: στην αντίθετη περίπτωση θα είναι σαν ένα εγχειρίδιο ποινικού δικαίου στα χέρια ληστών.

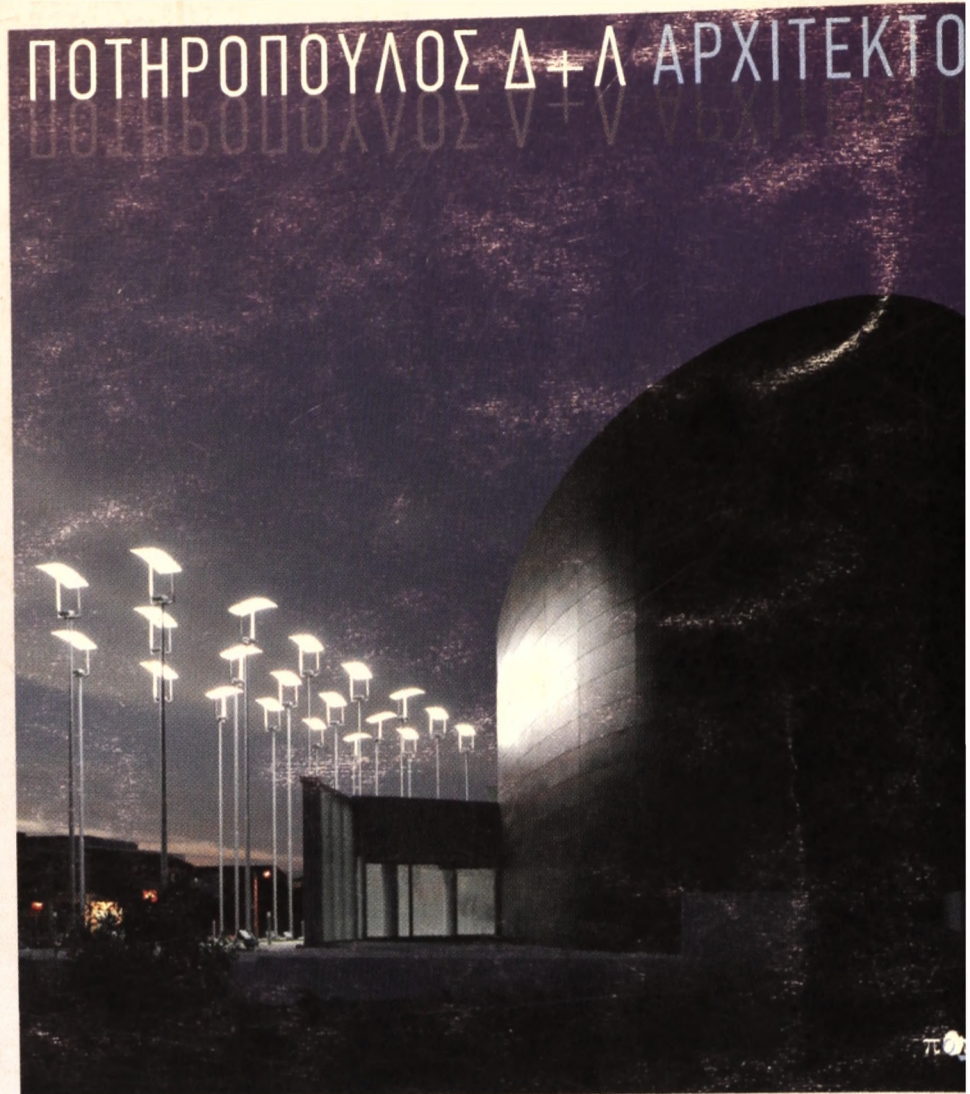
Ο Κωνσταντίνος Παπαγεωργίου είναι αναπληρωτής καθηγητής Φιλοσοφίας του Δικαίου στο Νομικό Τμήμα του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Κώστας Μπαλάφας
Η χώρα μου

Πρόλογος: Αντώνης Σουρούνης

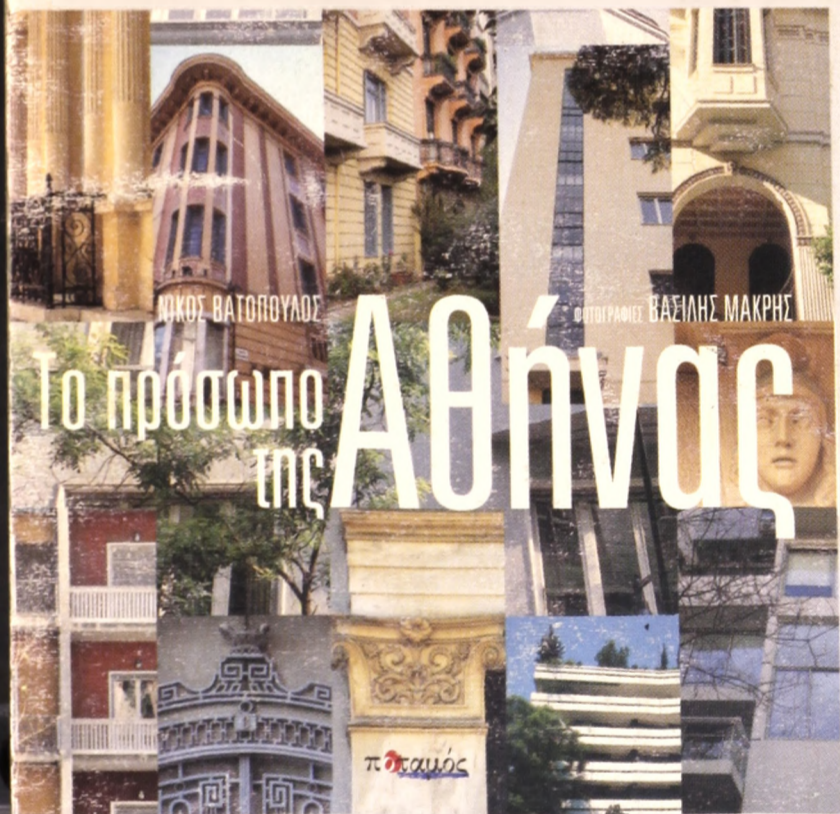
Ο σπουδαίος φωτογράφος επιλέγει από το τεράστιο αρχείο του τα ψήγματα της δικής του χώρας. **σελ. 264 | € 65,00**

Ποτηρόπουλος Δ+Λ Αρχιτέκτονες

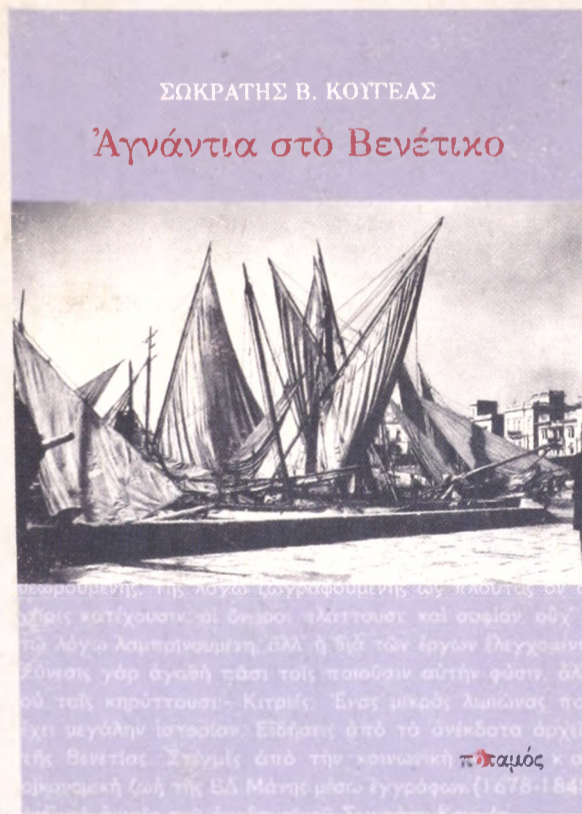
Η φυσιογνωμία και το έργο ενός ξεχωριστού αρχιτεκτονικού γραφείου.

σελ. 320 | € 65,00

Νίκος Βατόπουλος
Το πρόσωπο της Αθήνας

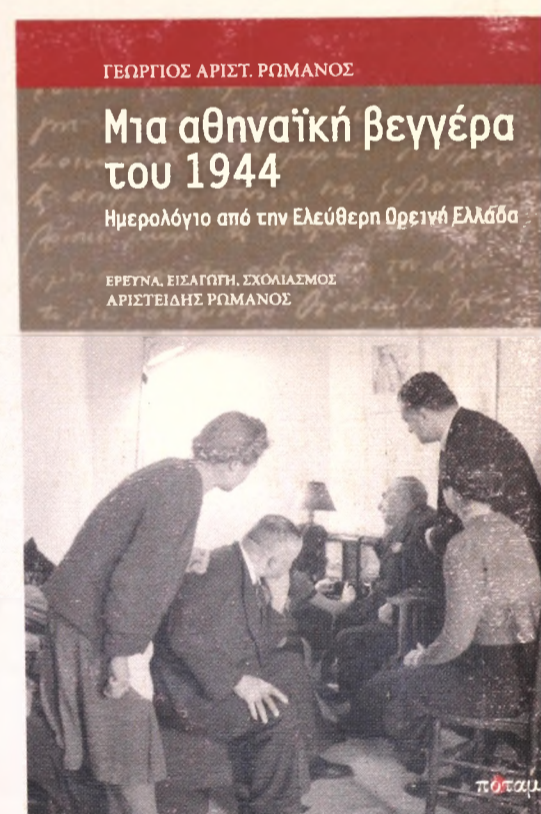
Η αθηναϊκή ιστορία και ζωή μέσα από τις προσόψεις των κτιρίων. **σελ. 262 | € 37,00**

Σωκράτης Β. Κουγέας
Άγνάντια στο Βενέτικο

Η σχέση των Μανιατών με τους Ενετούς, τη ναυτική και οικονομική δύναμη που επηρέασε το πρόσωπο του Ελλαδικού χώρου.

σελ. 182 | € 18,00

Γεώργιος Αριστ. Ρωμανός
Μια αθηναϊκή βεγγέρα του 1944.

Έρευνα: Αριστείδης Ρωμανός
Ημερολόγιο από την Ελεύθερη Ορεινή Ελλάδα.

σελ. 240 |

Ποταμός

Φωκιανού 7 | 11635 Αθήνα | τηλ: 2107231271 | fax: 2107254629 | www.potamos.com.gr
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΠΟΤΑΜΟΣ | Σκουφά 32 | τηλ: 2102691844